

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ США ЩОДО СРСР У РОКИ ДРУГОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ЕЙЗЕНХАУЕРА (1957–1961 рр.)

У статті аналізується зміна зовнішньополітичної стратегії республіканської адміністрації Д. Ейзенхауера. Розглядаються концептуальні засади, спрямовані на послаблення біполярної конфронтації й становлення розрядки міжнародної напруженості.

Ключові слова: Д. Ейзенхауер, зовнішня політика, обмежена ядерна війна, розрядка, США, СРСР.

Із перших повоєнних років Сполучені Штати обрали основним постулатом зовнішньополітичного курсу стратегію поширення демократії як засобу боротьби проти впливу «комуністичної ідеології». Офіційна політика Вашингтона щодо Москви поступово набула наступального характеру. Уже на початку 1950-х років до її здійснення залучалися зовнішньополітичні доктрини, засновані на потужному військово-промисловому комплексі — «масована відплата», «відкидання комунізму» і «балансування на межі війни». У публічних дискусіях із СРСР політичне керівництво США також дозволяло собі агресивну риторику. Однак уже у другій половині 1950-х років домінуючими стали геополітичні міркування стосовно підтримки і зміцнення ролі США як світового лідера.

Однак в умовах послаблення міжнародної напруженості республіканський уряд США, очолюваний Д. Ейзенхауером, приступив до перегляду концептуальних основ американської зовнішньої політики, у тому числі у відносинах із Радянським Союзом. Було скориговано основоположні військово-політичні концепції, що позначили важливі позитивні зрушення у двосторонніх стосунках. Подальша їх модифікація сприяла не лише зниженню гостроти біполярної конфронтації, а й оздоровленню загальносвітового політичного клімату і виникненню у міжнародних відносинах такого явища, як детант. Тому вивчення концептуальних засад політики адміністрації Д. Ейзенхауера щодо СРСР у період 1957–1961 рр. як важливих передумов становлення розрядки міжнародної напруженості представляється важливим і актуальним.

Дослідники історії відносин США і СРСР розглядали концептуальні основи політики Другої адміністрації Д. Ейзенхауера щодо останнього побіжно. Зокрема оглядово займалися цією проблемою дослідники полі-

тичної діяльності Д. Ейзенхауера, наприклад, С. Амброуз¹, П. Брендон², П. Бойл³, Р. Immerman, Р. Боуі⁴, Р. Лі⁵, Д. Майєрс⁶, Р. Мелансон, М. Холланд⁷, Ч. Дж. Пач, Е. Ричардсон⁸, Р. Іванов⁹. Основною метою їхніх праць є висвітлення політичних подій і персоналії Д. Ейзенхауера. Більше конкретних фактів та оцінок стосовно концептуальних основ зовнішньополітичної стратегії республіканської адміністрації США подавалися у працях дослідників, які з'ясовували формування основних настанов зовнішньої політики Д. Ейзенхауера. Насамперед заслуговують бути згаданими розвідки таких дослідників, як М. Бозе¹⁰, Дж. Геддіс¹¹, С. Докрілл¹², М. Лінд¹³, Д. Колеман, Д. Сіракуза¹⁴, К. Крейг¹⁵, М. Крепон¹⁶, П. Роман¹⁷, Т. Шеллінг¹⁸, А. Кокошін, В. Ларіонов¹⁹, Ю. Мельніков²⁰, А. Орлов²¹, Л. Семейко²², Г. Трофіменко²³, А. Уткін²⁴. Однак через те, що більшість цих праць написана у 1980–1990-х роках, вони не могли врахувати чимало введених у науковий обіг за останнє десятиліття нових джерел. З огляду на це, ми вважаємо за доцільне звернутися до розгляду та аналізу основних настанов політики Другої адміністрації Д. Ейзенхауера щодо СРСР.

Президентство Д. Ейзенхауера припало на період з 1953 р. до 1961 р., упродовж двох дозволених конституцією США президентських термінів. Його вступ на посаду спричинив перегляд зовнішньополітичних пріоритетів. Однак поворот в американо-радянських відносинах став помітним не одразу. Зовнішня політика США у період першого президентства Д. Ейзенхауера (1953–1957) зберігала спадкоємність труменсько-ачесоновської доктрини «стримування комунізму» як основу загальної зовнішньополітичної лінії. Суть доктрини, прийнятої ще 1947 року, полягала у проголошенні «комуністичної агресії» й необхідності західних держав «оборонятися» і «стримувати» її просування «у будь-якому пункті, де росіяни виявлять тенденцію до замаху на інтереси миролюбного і стійкого світу»²⁵. Доктрина «стримування» стала фундаментальною основою зовнішньополітичної стратегії США з перших повоєнних років.

Республіканська адміністрація також виходила із жорстких антикомуністичних поглядів, що вже 1953 року сформували політику «балансування на межі війни» у відносинах із СРСР²⁶. У рамках стратегії «стримування» 1954 року у Вашингтоні було прийнято нову, більш наступальну, оборонну доктрину, запропоновану керівником зовнішньополітичного відомства США Дж.Ф. Даллесом. Концепція доктрини, відомої як «масована відплата», ґрунтувалася не стільки на новому стратегічному підході, скільки на можливостях тактичного ядерного потенціалу, що з'явився у США для протидії зростаючій стратегічній ініціативі СРСР. Її головна мета передбачала максимальне нарощування ядерної сили і ведення проти СРСР та інших соціалістичних країн виключно загальної ядерної війни. Як зазначав відомий американський політолог Г. Кіссінджер: «Наша стратегічна докт-

рина майже не визнавала жодних проміжних обставин між тотальною війною і тотальним миром. Вона розглядала загальну війну як єдине прийнятне рішення проблеми»²⁷. Положення доктрини зводилися до значного збільшення стратегічної авіації з ядерною зброєю на борту і готовністю Вашингтона у разі нападу на територію США «негайно застосувати всю міць ядерного потенціалу» як відплати за посягання на свою безпеку²⁸. Основним засобом розв'язання війни вважався превентивний ядерний удар. Остаточний розгром противника покладався на всі наявні сили і засоби, передусім на війська європейських держав НАТО.

«Масована відплата» як офіційна стратегія США набрала чинності у січні 1954 р., а вже у грудні того ж року була оголошена офіційною стратегією НАТО під назвою «щита і меча». Вирішальна роль разючого «меча» відводилася американській бомбардувальній авіації, роль «щита» передбачалося виконувати європейським державам НАТО як доповнення до збройних сил США на Європейському театрі бойових дій²⁹.

Отже, незважаючи на фактор спадкоємності у зовнішній політиці, вже у перші роки правління республіканської адміністрації Д. Ейзенхауера виявилася нова зовнішньополітична платформа. Доктрина «масованої відплати» стала адаптацією стратегії «стримування» до нових реалій і стала відображенням більш рішучого курсу Вашингтона на протидію «світовому комунізму» на міжнародній арені.

Одночасно з продовженням біполярного протистояння вже у середині 1950-х років позначилася тенденція до послаблення міжнародної напруженості і пошуку нових підходів у взаємовідносинах двох наддержав та їх воєнно-політичних блоків. Визначальним для Вашингтона у перегляді своєї політики щодо СРСР та його союзників став комплекс факторів, що спричинили суттєві зміни у внутрішньополітичному, міжнародному і воєнному становищі США.

Так, одним із ключових стимулів стало погіршення економічної ситуації у США. Функціонування ВПК, пов'язане зі швидким нарощуванням воєнних арсеналів і реалізацією воєнних програм, вже у середині 1950-х років призвело до серйозної економічної рецесії, що спричинила прискорення темпів інфляції, зниження кредитних спроможностей громадян і стрімке зростання безробіття. Погіршення стану економіки та її цілковита залежність від зовнішньополітичної активності США зумовлювало перегляд дипломатії Вашингтона.

Іншим важливим мотивом став згубний і деморалізуючий вплив, який чинила на внутрішньополітичну обстановку в США «політика маккартизму». Так, було ініційовано небувалу в історії США хвилю політичних переслідувань для викорінення «комуністичного проникнення» у різні аспекти американського життя. Наслідком проведення цієї політики стала

кардинальна зміна всієї внутрішньополітичної атмосфери у США. Відчуття паніки і страху перед «червоною загрозою» охоплювало американське суспільство ще довгі роки³⁰.

Слід також зазначити, що у середині 1950-х років на хвилі загального піднесення патріотичних настроїв у США, почав розгортатися широкий пацифістський рух, головними гаслами якого стали заклики припинити нарощування ядерних арсеналів і перейти до дипломатичних методів розв'язання воєнних конфліктів³¹. Загальнонародне хвилювання, що поступово охоплювало країну, погіршувало і моральний клімат у суспільстві, і ставало серйозним аргументом на користь перегляду як внутрішньої політики, так і зовнішньополітичної стратегії США, особливо у відносинах із головним суперником на міжнародній арені — СРСР.

Окрім сукупності основних внутрішньополітичних причин існував також комплекс зовнішньополітичних факторів.

Суттєвим із них стали відцентрові тенденції, що накреслились у Західному блоці з середині 1950-х років. Значні успіхи, досягнуті в економічному розвитку регіону, обумовлювали рішучість багатьох держав Західної Європи вийти з-під тотальної опіки Вашингтона і провадити більш незалежну політику. Переорієнтація на власні європейські інтереси для подальшого укріплення економічних і політичних позицій сприяла зацікавленості західноєвропейських держав у співпраці з СРСР та іншими країнами Організації Варшавського Договору (ОВД). Активізація дипломатичних, економічних і культурних відносин сприяла розмиванню конфронтаційності між Сходом і Заходом і виникненню розрядки міжнародної напруженості в Європі³². Отже, суттєва зміна політичних орієнтирів у союзників США, послаблення власних позицій у західноєвропейському регіоні стали додатковим чинником у подальшій переоцінці США свого ставлення до СРСР.

Іншим фактором став триваючий процес деколонізації, що охопив країни Південно-Східної Азії, Середнього і Близького Сходу, Африки і Латинської Америки³³. Розпад колоніальної системи супроводжувався розділенням країн, що звільнилися, на групи, які дотримувалися «соціалістичної» або «капіталістичної» орієнтації. Однак альтернативою цьому афілюванню стала поява незалежних країн, що ініціювали імпульс руху неприєднання до блоків великих держав. Їх діяльність посилювала настрої на користь послаблення міжнародної напруженості та започаткувала розмивання чітких контурів біполярного світу³⁴. Саме усвідомлення необхідності збереження безпеки у будь-якому регіоні ставало додатковим стимулом щодо перегляду Вашингтоном власної зовнішньої політики і пошуків позицій зближення із СРСР.

Однією з ключових проблем, з якою зіткнулися США у середині 1950-х років, стали зрушення у міжнародній воєнно-стратегічній ситуації.

Створення та успішне випробування Радянським Союзом міжконтинентальних балістичних ракет як засобу доставки ядерних зарядів безповоротно ліквідувало недосяжність заокеанської території США. Публічним виявом ракетних можливостей СРСР став запуск у жовтні 1957 р. першого радянського супутника. У Вашингтоні чітко розуміли, що у разі ядерної війни СРСР отримав можливість завдати у відповідь контрціннісний удар по американських містах. Зростає усвідомлення того, що «єдино можливий шлях виграти ядерну війну — це попередити її»³⁵ вимагало від офіційного Вашингтона відходу від прямої конфронтації зі Сходом і прийняття більш гнучкої воєнно-політичної стратегії. Розв'язати це завдання належало Другій адміністрації Д. Ейзенхауера (1957–1961 рр.).

У рамках сформованої радикально нової воєнно-стратегічної ситуації у політико-академічних колах Вашингтона розгорнулася широка дискусія щодо модифікації доктрини «стримування» і коригування основоположних воєнно-політичних концепцій. Американське стратегічне планування приступило до розробки альтернативи «масованої відплати» і «балансування на межі війни», що допускали практику силових демонстрацій і використання у регіональних конфліктах «полегшених» видів ядерної зброї. Розглядалася можливість обмеження масштабів ядерної війни, у тому числі обмеження географічними рамками шляхом виведення території США з-під ядерних ударів. Переглядалася також роль ядерної зброї. Варіант її необмеженого (масованого) застосування, зважаючи на зростання небезпеки для самих США, розцінювався вже як «крайній випадок».

Ураховуючи навіть згубність для США радянського ядерного удару у відповідь, адміністрація Ейзенхауера-Даллеса стала схилитися до переорієнтації зі сценарію «масованої ядерної війни» на «обмежену ядерну війну» у регіональних конфліктах.

Про еволюцію офіційних поглядів Вашингтона можна судити з огляду на низку заяв, зроблених у період 1957–1958 рр. Так, у статті «Виклик і відповідь зовнішньої політики США», опублікованої у жовтневому номері журналу «Foreign Affairs» 1957 року, держсекретар США Дж.Ф. Даллес визнав зміни, що сталися у світі й вимагали перегляду старих «абсолютів» американської зовнішньої політики. За його переконанням, доктрина «масованої відплати» відходила в минуле. Відтепер США не могли більше покладатися у захисті своїх інтересів тільки на здатність «до знищення величезних сегментів людської раси [...] така концепція була прийнятна лише як остання альтернатива». Натомість Даллес пропонував більше розраховувати на концепцію «обмеженої атомної війни». «Нещодавні випробування, — писав він у статті, — вказують на можливість володіння такою ядерною зброєю, руйнівні дії та радіаційні ефекти якої можуть бути обмежені, в основному, обумовленими цілями. Отже, у майбутньому може

стати можливим менше покладатися на залякування колосальною силою відплати. Ймовірно, можливим стане захист країни за допомогою ядерної зброї, настільки мобільної і так розташованої, щоб перетворити воєнне вторгнення звичайних збройних сил на ризиковану спробу»³⁶.

Подібні міркування Дж.Ф. Даллеса полягали у намаганні виправдати в певних умовах колишню ідею «атомної відплати», а головне, обґрунтувати продовження випробувань ядерної зброї Сполученими Штатами для створення її більш досконалих видів і посилення нарощування збройних сил американських союзників. Водночас вони представляли собою очевидний відхід від «абсолюту масованої відплати» і служили поштовхом до перегляду офіційної воєнно-політичної доктрини США. Дж. Ф. Даллес усвідомлював, що ідея боротьби проти СРСР шляхом загрози «масованої відплати» не лише не виправдалась, а й перетворилася на небезпеку для самих США через «взаємне залякування». У такий період Сполученими Штатами належало, за його переконанням, все більше остерігатися розв'язання загальної ядерної війни. Єдино можливою зброєю США для захисту нації за цих умов виступала локальна війна.

Президент Д. Ейзенхауер виступав за збереження атомної монополії США у капіталістичному світі, але визнав можливість ведення «місцевих воєн» без застосування ядерної зброї. «Наша оборонна сила має бути спрямована на запобігання локальних агресій, що могли б призвести до глобальної війни або до поглинання по частинах вільного світу комуністичним імперіалізмом. Настійно необхідно, щоб вільний світ підтримував потужні звичайні збройні сили [...]. Америка одна не може утримувати такі сили у необхідних масштабах. Вони мають бути створені самими країнами, що перебувають під загрозою», — заявив він конгресу 1958 року³⁷.

Стратегічну доктрину «масованої відплати» піддавали критиці й у воєнних колах Білого дому. Так, навесні 1958 р. глава американської армії генерал М. Тейлор виступив із заявою про те, що «колишні формулювання основної воєнної політики не відповідали вимогам взаємного стримування і заохочували надмірний акцент на ядерну зброю, особливо на зброю великої потужності, на шкоду здатності всіх видів збройних сил вести війну звичайними засобами»³⁸. Негнучкість американської військової сили надавала мізерну підтримку політичній стратегії США, підкреслював генерал: «Наші союзники законно сумніваються у тому, що ми підемо на самогубний ризик необмеженого ядерного удару у відповідь задля протидії обмеженим воєнним загрозам». Тому США повинні володіти «широким вибором засобів для відповідних дій при визначенні нашої лінії поведінки у майбутньому»³⁹. Тейлор не лише пропонував сконцентрувати надалі військові зусилля США на розвиток звичайних збройних сил і озброєнь, а й також

доповнити вже існуючу можливість «масованої відплати» здатністю до ведення різного типу «обмежених воєн».

Концепцію «обмеженої ядерної війни» як варіант нової воєнної доктрини США запропоновано 1957 року групою американських цивільних стратегів. Ініціатива в її розробці належала професору Гарвардського університету Г. Кіссінджеру, який виклав свої міркування у книзі «Ядерна зброя та зовнішня політика».

У цьому дослідженні Кіссінджер обґрунтував необхідність розробити «альтернативи воєнної доктрини, що меншою мірою мають характер катаклізму, аніж термоядерна бійня»⁴⁰. В умовах ядерного паритету, що ґрунтувався на співвідношенні сил між США і СРСР, автор доводив, що «стратегія часткового використання військової сили набувала все більшого значення на підставі нестабільного уявлення про політику стримування». «Установка на стримування однієї з двох найбільших держав, виявилася неспроможною», — визнавав він. І пояснював це тим, що «поки Сполучені Штати користувались абсолютною атомною монополією, наявність навіть невеликої кількості ядерної зброї була достатньо потужним стримуючим фактором», що давав змогу «захищати багато районів загрозою масованої відплати». Тепер же, як зазначав політолог, «із зростанням запасів ядерної зброї у Радянського Союзу стратегічна проблема, що постала перед Сполученими Штатами, набула дещо іншого характеру. Якою б мірою ми не перевершували Радянський Союз за кількістю та якістю нової зброї, нині не тільки він, а й ми повинні побоюватися цієї зброї. За такої ситуації стримування більше не можна вимірювати абсолютною кількістю бомб або літаків. Шукати безпеки у кількісній перевазі або перевазі у руйнівній силі зброї безглуздо»⁴¹. Виходячи з цього, Кіссінджер пропонував «для вирішення певних завдань застосовувати невелику кількість тактичних ядерних боезарядів»⁴². Найвірогіднішим сценарієм їх використання розглядалася протидія радянському наступу в Західній Європі⁴³.

Концепція «обмеженої ядерної війни» ґрунтувалася на абсолютній перевазі США у використанні тактичної ядерної зброї на всіх етапах воєнних дій. Така перевага згідно з концепцією мала зламати волю СРСР до подальшого продовження ядерного конфлікту⁴⁴. Запропонована доктрина передбачала спрощений список цілей установками та аеродромами противника, а також його військово-промисловою і транспортною інфраструктурою (нафтові підприємства, система зв'язку, залізничні вузли тощо). Інші об'єкти на території СРСР (вугільні виробництва, електростанції) мали залишатися «в заручниках» для того, щоб забезпечити укладання вигідного для США миру⁴⁵. Успіх операції покладався на нанесення першого ядерного удару. Подальші воєнні дії передбачалося вести з контрольованим застосуванням звичайної або лише тактичної ядерної зброї. Збройний конфлікт мав залишатися у рамках використання конвенціональних сил.

Отже, фундаментальні положення нової воєнної доктрини залишалися непорушними. Її основа — ставка на воєнну силу і стратегічну перевагу як один із найважливіших інструментів політики США — зберігалася і, як і раніше, не піддавалася сумніву. Доктрина залишалася наступальною і незмінно орієнтувалася на збереження і застосування ядерної зброї. Однак тепер США мали намір вести контрольовану ядерну війну в регіональних масштабах з обмеженим застосуванням ядерних сил. Фактор ядерної зброї відтепер виступав як засіб стримування противника і в багатоступінчастих воєнних планах США займав останню позицію.

У контексті стратегії «обмеженої ядерної війни» переглядалося також трактування доктрини «щита і меча» НАТО. Тепер завдання американських ядерних сил зводилося до того, щоб «нейтралізувати» атомну зброю противника, погрожуючи йому ударом у відповідь, а також грати роль «прикриття» для дій звичайних збройних сил США та їх союзників у всіх районах земної кулі. Тим самим функції «щита і меча» в американському воєнному арсеналі були повністю змінені.

Ідея обмеження ядерної війни зустріла не лише підтримку, а й опір опонентів, які сумнівалися у самій можливості ведення обмеженої війни. Заявлялося, що і при обмеженнях у використанні ядерної зброї величезні людські втрати будуть неминучими, реалізація розробленої концепції призведе до зниження ядерного порогу і зробить ядерну війну цілком допустимою, а сама ідея запобігання її ескалації пов'язана з «непередбачуваними ризиками», передусім екологічними⁴⁶.

Однак на початку 1960-х років спеціальне дослідження проблеми, проведене у Комітеті з перегляду воєнних програм при РНБ, підтвердило необхідність планування обмеженої ядерної війни. Уважалося, що ухвалення такої концепції ускладнить радянське стратегічне планування, оскільки планувальники не будуть упевнені у справжніх намірах США. У результаті полегшиться і процес пом'якшення напруженості у кризових ситуаціях, що сприятиме головному — запобігання ядерного зіткнення.

У результаті довгих дискусій наприкінці 1950-х років концепцію «обмеженої ядерної війни» прийнято як офіційну воєнну стратегію США. Вона стала визначальною зовнішньополітичною концепцією відносин із СРСР.

Отже, американська зовнішня політика, основу якої з перших повоєнних років становила доктрина «стримування комунізму», вже на початку 1950-х років зазнала певної модифікації. В умовах розгорнутого глобального протистояння між США і СРСР та їх союзниками американське керівництво, очолюване Д. Ейзенхауером, прийняло більш динамічну концепцію «масованої відплати». Нова зовнішньополітична доктрина ґрунтувалася на американській ядерній перевазі й при будь-яких варіантах виникнення війни

передбачала негайне нанесення по противнику масованих ядерних ударів із використанням усього накопиченого потенціалу ядерних засобів, для досягнення перемоги у найкоротші терміни. «Масована відплата» стала виявом більш наступальної політики Вашингтона щодо комуністичного блоку.

Проте вже у середині 1950-х років комплекс зовнішньо- та внутрішньополітичних факторів зумовив необхідність переглянути основні принципи воєнно-політичної доктрини США. Ключові внутрішньополітичні чинники були пов'язані з погіршенням економічного становища США, а також негативною соціальною політикою республіканського уряду. До зовнішньополітичних причин можна віднести послаблення позицій США у західноєвропейському регіоні, посилення національно-визвольного руху в країнах «третього світу» і зміни співвідношень сил у регіоні, а також серйозні зрушення у глобальній воєнно-стратегічній ситуації, викликані стрімким розвитком ракетно-ядерного потенціалу СРСР. Сукупність цих основних чинників стала визначальною у подальшій зміні концептуальних засад зовнішньої політики і дипломатії США.

Наприкінці 1950-х років офіційною зовнішньополітичною стратегією Вашингтона стала доктрина «обмеженої ядерної війни». На відміну від «масованої відплати» нова воєнно-політична концепція передбачала дозване застосування ядерної зброї та географічне обмеження масштабів конфлікту. Основна ставка при веденні бойових дій покладалася на тактичну зброю та звичайне озброєння. Відтепер ядерна зброя виступала не стільки як воєнний інструмент, скільки ефективний засіб стримування і дипломатичного тиску на Москву. Отже, зовнішньополітичні концепції республіканського керівництва ставали помітно гнучкішими і відходили від жорстких установок на підготовку до нової неминучої війни. Подібні зміни створювали потенційні передумови для пом'якшення міжнародної напруженості й стали показником більшого прагматизму в настановах політичного керівництва США під час правління Другої адміністрації Д. Ейзенхауера.

Уже 1961 року концепція «обмеженої ядерної війни» склала основу стратегії «гнучкого реагування», розробленої демократичним урядом, очолюваним Дж.Ф. Кеннеді (1961–1963). Доктрина передбачала різні варіанти застосування як ядерної зброї, так і звичайної для реалізації політичних намірів. При цьому підвищена увага приділялася дипломатичним засобам впливу на конфронтаційну ситуацію. Отже, зовнішня політика США характеризувалася поступовим зверненням до реалістичної лінії, спрямованої на певне послаблення міжнародної напруги, визнанням необхідності мирного розв'язання міжнародних проблем і зрушень в американо-радянських відносинах.

Подальший розвиток концептуальних засад американської зовнішньої політики сприяв зниженню гостроти біполярної конфронтації та уможливив певне потепління міжнародного клімату, що сприяло розрядці міжнародної напруженості, головним осередям якої став американо-радянський детант.

¹ *Ambrose S.E.* Eisenhower: Soldier and President. — N.Y., 1991. — 640 p.

² *Brendon P.* Ike: the Life and Times of Dwight D. Eisenhower. — N.Y., 1987. — 478 p.

³ *Boyle P.G.* Eisenhower. Profiles in Power. — London, N.Y., 2005. — 200 p.

⁴ *Immerman R.H., Bowie R.R.* Waging Peace: How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy. — Oxford, 1998. — 426 p.

⁵ *Lee R.A.* Dwight D. Eisenhower: A Bibliography of His Times and Presidency. — Wilmington, 1991. — 327 p.

⁶ Reevaluating Eisenhower: American Foreign Policy in the Fifties // Ed. by R.A. Melanson, D. Mayers. — Illinois, 1987. — 277 p.

⁷ *Holland M.F.* Eisenhower Between the Wars: The Making of a General and Statesman. — London, 2001. — 248 p.

⁸ The Presidency of Dwight D. Eisenhower / Ed. by Chester J. Pach, Jr., Elmo Richardson. — Lawrence, Kansas, 1991. — XIV, 283 p.

⁹ *Иванов П.Ф.* Генерал в Белом доме. — М., 2000. — 291 с.

¹⁰ *Bose M.* Shaping and Signaling Presidential Policy: The National Security Decision Making of Eisenhower and Kennedy. — College Station, 1998. — 197 p.

¹¹ *Gaddis J.L.* Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy. — Oxford, 1982. — 432 p.

¹² *Dockrill S.* Eisenhower's New-Look National Security Policy, 1953–61. — NY., 1996. — XVI, 400 p.

¹³ *Lind M.* The American Way of Strategy. — Oxford, 2006. — 294 p.

¹⁴ *Coleman D.G., Siracusa J.M.* Real-World Nuclear Deterrence: The Making of International Strategy. — Greenwood Publishing Group, 2006. — 164 p.

¹⁵ *Craig C.* Destroying the Village: Eisenhower and Thermonuclear War. — Columbia, 1998. — 216 p.

¹⁶ *Krepon M.* Better Safe Than Sorry: The Ironies of Living with the Bomb. — Stanford, 2009. — 270 p.

¹⁷ *Roman P.J.* Eisenhower and the Missile Gap. — Ithaca, N.Y., 1995. — 264 p.

¹⁸ *Schelling T.C.* The Strategy of Conflict. — Harvard, 1980. — 309 p.

¹⁹ *Кокошин А.А., Ларионов В.В.* Предотвращение войны: доктрины, концепции, перспективы. — М., 1990. — 184 с.

²⁰ *Мельников Ю.М.* Внешнеполитические доктрины США. — М., 1970. — 496 с.

²¹ *Орлов А.С.* Тайная битва сверхдержав. — М., 2000. — 480 с.

²² *Семейко Л.С.* США: концепция «контроля над эскалацией ядерной войны» // Россия и Америка в XXI веке. — 2008. — № 1. — <http://www.rusus.ru/?act=read&id=74>

²³ Трофіменко Г.А. США: політика, війна, ідеологія. — М., 1976. — 359 с.

²⁴ Уткін А.И. Единственная сверхдержава. — М., 2003. — 576 с.

²⁵ Уперше ключові положення концепції «стримування комунізму» (або просто «стримування») сформульовані у знаменитій «довгій телеграммі» (The Long Telegram) тимчасового повіреного у справах США в СРСР Дж. Кеннана. (Докладніше про концепцію див.: Kennan G.F. («X») The Sources of Soviet Conduct // Foreign Affairs, 1947. — № 25. — Р. 566–582.)

²⁶ Shepley J. How Dulles averted war: three times, new disclosures show, he brought US back from the brink // Life, January 16, 1956. — Vol. 40. — № 3. — Р. 78.

²⁷ Цит. за: Мацуленко В. Война в Южном Вьетнаме // Военно-исторический журнал. — 1971. — № 1. — С. 42.

²⁸ Dulles J.F. The Evolution of Foreign Policy // Department of State Bulletin. — Vol. XXX. — №. 761. — Publication 5349, January 25, 1954. — PP. 107–110.

²⁹ MC 48 (Final). The Most Effective Pattern of NATO Military Strength for the Next Few Years, 22.11.1954. — <http://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a541122a.pdf>

³⁰ Gaddis J.L. Op. cit. — P. 172.

³¹ Smith C.A. Political Communication. — N.Y., Inc., 1990. — P. 201.

³² Гарань. А.В. Трансатлантические дебаты: поворот Западной Европы к разрядке и позиция США. — К., 1990. — С. 84.

³³ Rodman P.W. More precious than peace: the Cold War and the struggle for the Third World. — N.Y., 1994. — XIII, 654 p.

³⁴ Декларация о содействии всеобщему миру и сотрудничеству, принятая на Конференции стран Азии и Африки. Бандунг, 24 апреля 1955 г. — www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1168321

³⁵ Eisenhower D.D. The White House Years. Waging Peace: 1956–1961. — N.Y., 1965. — P. 260.

³⁶ Dulles J.F. Challenge and Response in United States Policy // Foreign Policy, October 1957. — Vol. XXXVI. — № 1. — P. 41.

³⁷ Eisenhower Dwight D. Annual Message to the Congress on the State of the Union. January 9, 1958. — http://www.eisenhower.archives.gov/All_About_Ike/Speeches/1958_State_of_the_Union.pdf

³⁸ Taylor M.D. The Uncertain Trumpet. — New York, 1960. — P. 82.

³⁹ Ibid. — P. 85–87.

⁴⁰ Kissinger H.A. Nuclear Weapons and Foreign Policy. — N.Y., 1957. — P. 63.

⁴¹ Ibid. — P. 111–112.

⁴² Ibid.

⁴³ «Вигоди обмеженої війни, на думку Кіссінджера, полягали в тому, щоб, не вдаючись до небезпечної нині для США загальної термоядерної війни, домогтися або «добровільного виходу СРСР з Європи», сприяючи цьому «обмеженими» війнами, або «внутрішнього розколу» соціалістичного табору». В озброєнні країн НАТО атомними бомбами у Вашингтоні, як і раніше, бачили один із засобів «урівноваження» і «роздроблення» ракетної могутності СРСР. Тому вже у грудні 1957 р. Рада НАТО схвалила розміщення американської тактичної ядерної зброї в Європі, насамперед — на території Великої Британії, Італії, Туреччини і ФРН. (Див.: Kissinger H.A. Op. cit. — P. 111–112.)

⁴⁴ Ibid. — P. 207.

⁴⁵ Ibid. — P. 263.

⁴⁶ *Wirtz J.J.* Couterproliferation. Conventional Counterforce and Nuclear War // Preventing the use of Weapons of Mass Destruction / Ed. by Eric Herring. — N.Y., 2000. — P. 14–15.

В статье анализируется изменение внешнеполитической стратегии республиканской администрации Д. Эйзенхауэра. Рассматриваются концептуальные положения, направленные на ослабление биполярной конфронтации и становления разрядки международной напряженности.

Ключевые слова: Д. Эйзенхауэр, внешняя политика, ограниченная ядерная война, разрядка, США, СССР.

The article analyzes the modification of foreign policy strategy of the Republican administration of D. Eisenhower. The author reviews the conceptual foundations of the US strategy towards to ease the bipolar confrontation and the formation of international Détente.

Key words: D. Eisenhower, foreign policy, limited nuclear war, Détente, USA, USSR.